

โดย ดร.ธนิต โสรัตน์

นักประวัติศาสตร์ชาวบ้าน

วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2564

1. เรื่องราวและความเป็นมาในอดีต

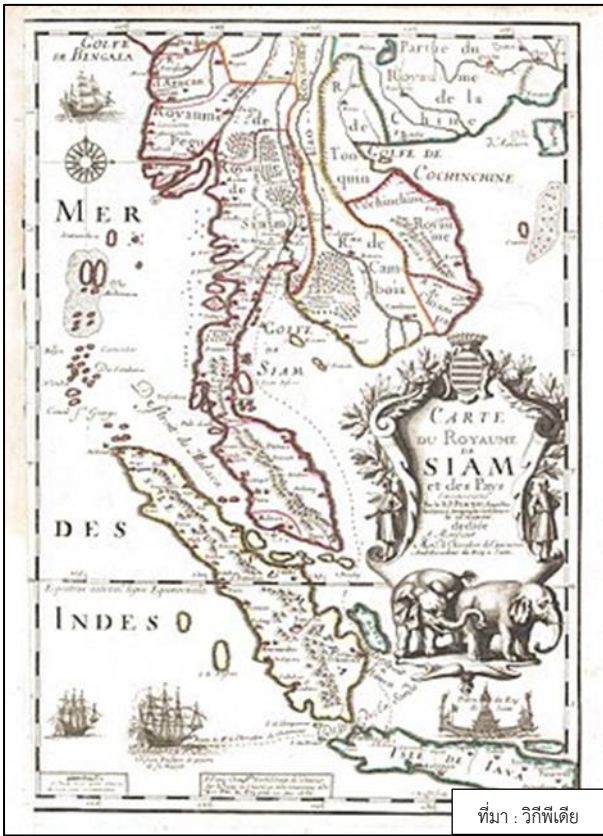
มีวลีกล่าวกันมาช้านาน “ประวัติศาสตร์มักซ้ำรอย” มีข้อมูลเชิงประจักษ์ย้อนหลังเป็นพันปีจนถึงปัจจุบันตอกย้ำว่าปรากฏการณ์ในอดีตมักจะย้อนรอยกลับมาเสมอเช่นความขัดแย้งของคู่อำนาจ-สังคม-ความเชื่อ-ศาสนา-สงคราม-วิกฤตทางการเมืองและวิกฤตทางเศรษฐกิจตลอดจนภัยพิบัติทางธรรมชาติ เหตุการณ์ในอดีตจะเป็นมรดกผลนำมาสู่เรื่องราวในปัจจุบันและสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้เข้าใจวิถีของวัฏจักรดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท รู้จักวินิจฉัยพฤติกรรมของมนุษย์สามารถนำมาบริหารความเสี่ยงและรับมือกับวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่เรื่อง “ล้าสมัย” ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตร เช่น รัฐศาสตร์, เศรษฐศาสตร์, มนุษยศาสตร์และของสถาบันทางทหารทุกระดับ

ประวัติศาสตร์อาจเป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับใครบางคนแต่อาจเป็นเรื่องที่น่าสนใจของอีกคนอยู่ที่ว่าคนๆ นั้นยืนอยู่ตรงมุมไหน ผู้นำด้านการทหาร การเมือง และซีอีโอของภาคธุรกิจส่วนใหญ่สนใจรู้เรื่องประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี การเข้าใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์จะต้องล้างความคิดแบบเดิมๆ ว่าชนชาติไทยมาจากเทือกเขาอัลไตอยู่ติดพรมแดนจีน-มองโกลเลีย ต่อมาย้ายลงมาทางใต้เป็นอาณาจักรน่านเจ้าแถบมณฑลยูนนานและหนีกการรุกรานของจีนในสมัยมองโกลราชวงศ์หยวนจนมาตั้งรัฐสุโขทัยในปีพ.ศ.1782 แนวคิดนี้ถูกปลุกฝังจากงานเขียนของขุนวิจิตรมาตรา (หนังสือหลักไทยพิมพ์ พ.ศ.2471) ที่ได้แนวคิดจาก ศจ.ยอร์ช เซเดร์ ชาวฝรั่งเศสและงานเขียนของสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ แนวคิดดั้งเดิมนี้อ้างอิงมาเกือบศตวรรษแล้วแต่ปัจจุบันก็ยังมีอาจารย์และบางคนยังติดยึดโดยละเลยหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานสามารถย้อนหลังอย่างน้อยพุทธศตวรรษที่ 17 อีกทั้งละเลยเรื่องราวของเมืองศรีสัชนาลัยหรือเมืองสวรรคโลก รวมถึงเรื่องราวของตระกูล “ขุนศรีนาวนำถม” เป็นบุคคลที่มีตัวตนก่อนยุคสุโขทัย

การเข้าใจภูมิหลังก่อนที่จะเรียกว่า “ประเทศไทย” ที่เพิ่งประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก่อนหน้านี้นี้ต่างชาติรู้จักไทยในนามของ “สยาม” จีนเรียก “เสียม” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เปลี่ยนชื่อเป็น “สยามประเทศ” เพื่อให้สอดคล้องกับอารยประเทศแต่เป็นเพียงในนามเพราะหัวเมือง เช่น ล้านนา เมืองมาลายูต่างๆ รวมทั้งลาวและกัมพูชายังเป็นประเทศราช การรวมประเทศที่ทำให้มีประเทศไทยอยู่บนแผนที่โลกเริ่มต้นเมื่อปีพ.ศ.2440 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประกาศยุบประเทศราชจัดตั้งเป็นมณฑลภิบาลมีการแบ่งเขตปกครองและมีข้าหลวงจาก

ส่วนกลางไปปกครองแทนเจ้าเมืองมีการผนวกหัวเมืองเหนือที่เป็นรัฐล้านนาเดิม เช่น เชียงใหม่, ลำปาง, เชียงราย, แพร่, น่าน เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร

ในช่วงนั้นอยู่ในยุคล่าอาณานิคมทำให้เสียดินแดนประเทศราชไปเกือบหมด การเสียดินแดนในช่วงสุดท้ายอยู่ในช่วงปลายรัชกาล เช่น ในพ.ศ.2449 ไทยยกมณฑลบูรพาให้กับฝรั่งเศสคิดเป็นพื้นที่ 1 ใน 10 ของปัจจุบัน ประกอบด้วยเมืองพระตะบอง, เสียมราฐ, ศรีโสภณ เพื่อแลกกับจังหวัดตราดและเมืองด่านซ้าย (จังหวัดเลย) นอกจากนี้ในปี.ศ.2451 มีข้อตกลงแบ่งหัวเมืองมลายูให้กับอังกฤษเหลือเพียงรัฐปัตตานีและจังหวัดสตูลเพื่อแลกกับสัญญาฉบับและยกเลิกเขตอิทธิพลของอังกฤษในภาคใต้ตั้งแต่อำเภอบางสะพาน (จ.ประจวบคีรีขันธ์) จนจรดชายแดนมาเลเซีย (ปัจจุบัน) การเสียดินแดนครั้งสุดท้ายเมื่อปี.ศ.2505 เสียพื้นที่และปราสาทพระวิหารตามคำสั่งศาลโลกให้กับกัมพูชาเป็นจุดเริ่มต้นของ “ดินแดนขวานทอง” เนื้อที่บนแผ่นดิน 513,120 ตร.กม. และพื้นที่สองฝั่งทะเลรวมกัน 323,488.32 ตร.กม.

แม่น้ำยม – ลุ่มน้ำเจ้าพระยา – ป่าสักและลุ่มน้ำโขง-ชีมูลซึ่งล้วนพูดภาษาไตและมีวัฒนธรรมรวมถึงมีประเพณีคล้ายๆ กันโดยเรียกว่าอาณาบริเวณนี้ว่า “อุษาคเนย์” หรือบางตำราหมายถึงดินแดนในสุวรรณภูมิที่จีนเรียกว่า “กิมหลิง” สามารถย้อนหลังเรื่องราวไปถึงศตวรรษที่ 11

ดังนั้น การได้อ่านหรือฟังเรื่องราวภูมิหลังประเทศไทยหรือไปเที่ยวชมโบราณสถานโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องอารยธรรมขอมหรือเขมรโบราณ ซึ่งมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับรัฐไทยในปัจจุบันทั้งด้านภาษาพูด ภาษาเขียน วัฒนธรรม ศิลปะและประวัติศาสตร์แบบยากที่จะแยกออกจากกัน การเห็นปราสาทโบราณรูปปั้นต่างๆ รวมถึงลายสลักตลอดจนหินที่ร่วงหล่นแต่ละก้อนล้วนบอกถึงเรื่องราวในอดีต หากรู้ที่มาที่ไปจะทำให้การเที่ยวชมมีความสุข และได้สาระ ที่จะกล่าวต่อไปจากนี้เป็นงานเขียนค้นคว้าจากเอกสารหลายสิบเล่มเป็นงานเขียนของนักประวัติศาสตร์

ยุคใหม่เพื่อปูพื้นฐานสำหรับผู้ที่มีความสนใจความเป็นมาของประเทศไทยและการเชื่อมโยงอารยธรรมกับเขมรโบราณ
เนื้อหาอาจแตกต่างไปจากการรับรู้ในอดีต ความน่าเชื่อถือขอให้อยู่ในดุลยพินิจของแต่ละปัจเจกบุคคล

2. นครรัฐในอดีตที่สำคัญก่อนเป็นประเทศไทย

ภูมิหลังความเป็นมาก่อนเป็นประเทศไทยสามารถย้อนไปอย่างน้อยพุทธศตวรรษที่ 11 เกิดจากการรวมนคร
รัฐต่างๆ ทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ในเอกสารนั้นนครรัฐหมายถึงหลายเมืองที่มารวมกัน แคว้นหมายถึงหลาย
นครรัฐที่มารวมกัน อาณาจักรหมายถึงหลายแคว้นที่มารวมกันจึงขอทำความเข้าใจเบื้องต้นไว้ก่อน

1) นครรัฐไชยา-त्मพรลิงค์-นครศรีธรรมราช-ปัตตานีดารุสสลาม (พ.ศ.1568-1840)

เป็นรัฐไทยในอดีตอยู่ทางภาคใต้ต่อไปจนถึงบางส่วนของแหลมมลายู เช่น ไทรบุรี, กลันตัน, ตรังกานู-ปะลิส
เรื่องราวสามารถสืบค้นไปถึงพุทธศตวรรษที่ 12 อยู่ในยุค “ศรีวิชัย” ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองปาเล็มบังบนเกาะ
สุมาตราประเทศอินโดนีเซีย บางช่วงมีอิทธิพลมาถึงเมืองไชยาและนคร (รัฐ) ศรีธรรมราชซึ่งในเอกสารจีนเรียกว่า
“เมืองत्मพรลิงค์” เป็นภาษาอินเดียตอนใต้รับรู้มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 11-12 บางเอกสารระบุศูนย์กลางของอาณาจักร
ศรีวิชัยอยู่ที่เมืองไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยมีหลักฐานพระธาตุไชยาซึ่งเป็นศิลปะร่วมสมัยพุทธศาสนานิกาย
มหายาน ทั้งนี้อาณาจักรत्मพรลิงค์ศูนย์กลางอยู่ “เขาวง” นอกเมืองนครศรีธรรมราชปกครองโดยกษัตริย์สายสกุล
ศรีธรรมโศกราชต่อเนื่องหลายองค์ตั้งแต่พ.ศ.1734 อาณาเขตครอบคลุมตั้งแต่เมืองปัตตานี, เมืองไทรบุรี, พัทลุงไป
จนถึงชุมพรอารยธรรมเดิมเป็นฮินดูนิกายไศเลนทร์ก่อนที่จะเป็นพุทธมหายานและต่อมาเปลี่ยนเป็นพุทธเถรวาท
และเมื่อประมาณพ.ศ.1820-1840 ได้ล่มสลายกลายเป็นหัวเมืองเอกของรัฐละโว้ – อโยธยา

นครรัฐสำคัญของภาคใต้ในอดีตคือรัฐปัตตานีดารุสสลามสามารถย้อนหลังได้ถึงศตวรรษที่ 11 เป็นที่รับรู้
เป็นรัฐอิสระแต่ส่งส่วยและส่งบรรณาการทางการค้าให้กับจีนอย่างต่อเนื่อง (จัมก๋อง) รู้ในชื่อ “เมืองหลังยะเสี้ยว”
ศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอกรือเซะ “เมืองตานี” บางครั้งเรียกว่า “ลังกาสุกะ” ประกอบด้วยหัวเมืองต่างๆ เช่น เมือง
สายบุรี, เมืองรามัน, เมืองระแงะ, เมืองยะลา, เมืองนราธิวาส บางส่วนของรัฐประะ ฯลฯ เมืองเหล่านี้แต่เดิมมีเจ้าเมือง
เดิมนับถือศาสนาฮินดูแบบศรีวิชัยต่อมาเปลี่ยนเป็นพุทธศาสนาและเปลี่ยนเป็น “สุลต่าน” รัฐอิสลามในสมัยพระยา
อินทราประมาณพ.ศ.2034 รัฐปัตตานีดารุสสลามเป็นรัฐการค้าสำคัญระหว่างจีนกับเปอร์เซียจึงเป็นคู่แข่งกับอยุธยา
สงครามต่อเนื่องกันมาโดยตลอดที่สุดตกเป็นประเทศราชให้กับอาณาจักรอยุธยาเมื่อพ.ศ.2217 ในสมัยพระนารายณ์
มหาราชทำให้นครรัฐอิสระทางภาคใต้ทั้งหมดกลายเป็นรัฐส่งบรรณาการให้อยุธยาอยู่ภายใต้การดูแลของเมืองสงขลา
สลับกับเมืองนครศรีธรรมราชถึงแม้หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จะมีการปลดแอกแค่เพียงระยะสั้นๆ ในที่สุด
อีกศตวรรษต่อมาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย (สยาม) เมื่อปีพ.ศ.2451 ในสมัยรัชกาลที่ 5

2) รัฐทวารวดีและอาณาจักรล้านนา (พ.ศ.1837-2107)

นครรัฐอิสระทางภาคเหนือก่อนที่จะเป็นรัฐไทยในปัจจุบันมีหลายเมืองสำคัญสามารถย้อนไปถึงพุทธศตวรรษ
ที่ 5 ปรากฏอยู่ในตำนาน “สิงหนวัติกุมาร” ตั้งแต่ยุคปู่หลวงจักราชเป็นต้นกำเนิดราชวงศ์ลาวและเป็นบรรพชนของ
ผู้คนเชียงราย-เชียงใหม่และสปป.ลาว มีเมืองสำคัญ เช่น เมืองเชียงแสน เมืองตุงบอนดอยตุง และเมืองสุวรรณโคมคำที่

จมลงไปในแม่น้ำโขง เป็นกลุ่มคนที่เชื่อในลัทธิบูชาขนาดหรือพญานาคเป็นใหญ่เป็นความเชื่อสืบเนื่องทั้งคนเหนือคนอีสาน และคนในประเทศลาวในปัจจุบัน รัฐอิสระที่มีผลต่อการพัฒนาของอาณาจักรล้านนาในช่วงเวลาต่อไป

แคว้นรัฐหริภุชไชย บ้านเมืองก่อนยุคล้านนาที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นนครรัฐขนาดใหญ่คือ “นครหริภุชไชยหรือหริภุชชัย” หมายถึงสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสด็จศูนย์กลางอยู่ที่เมืองลำพูนและเขลางค์นครหรือจังหวัดลำปางในปัจจุบัน เรื่องราวเป็นทั้งตำนาน-ความเชื่อและประวัติศาสตร์ผสมปนเปกันแยกไม่ออก เรื่องราวเกี่ยวกับจามเทวีวงศ์จากตำนานมูลศาสนาเริ่มจากพ.ศ.1206 มีนครลำพูนเกิดขึ้นแล้วตำนานกล่าวว่าเมืองใหญ่แต่ขาดเจ้าเมืองต้องไปนครละโว้หรือละโว้ปุระหรือเมืองลพบุรีในปัจจุบัน หากใช้ศักราชดังกล่าวตกอยู่ในช่วงอาณาจักรทราวดีที่เรียกเมืองละโว้ว่า “ละโว้ปุระ” หรือละโว้โยธยา ศูนย์กลางของรัฐทราวดีไม่แน่นอน เช่น เมืองนครชัยศรี เมืองละโว้หรืออาจเป็นเมืองอโยธยา เป็นอารยธรรมเขมรผสมมอญลัทธิความเชื่อศาสนาฮินดูผสมพุทธนิกายมหายานไม่ใช่เถรวาท จากเอกสารชินกาลมาลีปกรณ์ระบุว่าพระนางจามเทวีสมัรใจที่จะมาเป็นแม่เมืองของลำพูนโดยเกณฑ์พราหมณ์ , โหระ, ราชบัณฑิต, พ่อค้าอาชีพละ 500 คนและยังมีทหาร, ชวานาและประชาชนอีกหลายหมื่นคนซึ่งในสมัยนั้นจำนวนประชากรมีน้อยคนจำนวนมากขนาดนี้เรียกว่า “เทหมดเมือง” ตำนานกล่าวว่ามิกษัตริย์สืบเนื่องถึง 49 พระองค์จนเมื่อพ.ศ.1824 ถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรล้านนาในสมัยพระยามังราย หากเชื่อตามตำนานเป็นรัฐที่รุ่งเรืองมีระยะเวลายาวที่สุดถึง 618 ปี

ตำนานจามเทวีวงศ์ภายหลังมีข้อถกเถียงทางวิชาการที่ไม่มีความสอดคล้องตั้งแต่ปีศักราช-โบราณสถานและจารึกต่างๆ น่าจะขยับขึ้นมาถึงศตวรรษที่ 16 ไม่ใช่ศตวรรษที่ 12 อย่างที่ระบุ ขณะที่พระนางจามเทวีเป็นใครยังไม่ทราบที่มาที่ไป มีการสันนิษฐานว่าพระนางอาจมาจากเมืองสุธรรมวดีซึ่งเป็นอาณาจักรมอญโบราณเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนานิกายเถรวาทตรงกับเมืองหริภุชชัยสมัยนั้นเป็นศูนย์กลางเถรวาทของอาณาจักรล้านนา ข้อสันนิษฐานดังกล่าวสอดคล้องกับการพบเครื่องปั้นดินเผา รวมถึงศิลาจารึกที่ลำพูนและเมืองต่างๆ ของแคว้นหริภุชชัยจารึกเป็นภาษาปาลวะ-มอญผสมภาษาพม่าโบราณซึ่งต่อมาเป็นรากของภาษาล้านนา แสดงว่าแคว้นหริภุชชัยมีผู้ปกครองเป็นชนชาติมอญไม่ใช่ละโว้ซึ่งใช้ภาษา-อารยธรรมขอมและมีหลักฐานแสดงความสัมพันธ์ทั้งด้านภาษาและศิลปะที่เชื่อมโยงกับรัฐมอญแคว้นพุกาม อย่างไรก็ตามก็แคว้นหริภุชชัยล่มสลายในต้นศตวรรษที่ 19 หลังจากถูกอาณาจักรล้านนาเข้าทำลายเป็นการปิดตำนานที่ยังมีข้อกังขาค่อนข้างมาก

อาณาจักรล้านนา (พ.ศ.1837-2107) เป็นรัฐอิสระและใหญ่ที่สุดก่อนที่จะถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย กษัตริย์ผู้ก่อตั้งคือพญาเม็งรายหรือมังรายซึ่งตำนานกล่าวว่าปูลูกหลานของ “ปูลวจักรราช” ซึ่งถือว่าเป็นบรรพชนของคนเชียงรายและลาวตอนเหนือ เรื่องราวของพญาเม็งรายอพยพลงมาจากดอยเชียงตุงก่อนที่จะมาตั้งเมืองอยู่ที่จังหวัดเชียงรายซึ่งชื่อนี้ก็ถือว่าเป็นเมืองของพญาเม็งราย หลังจากนั้นในช่วงสั้นๆ ได้มาตั้งนครพิงค์หรือเชียงใหม่บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง ยุครุ่งเรืองสุดของล้านนาอยู่ในสมัยพญาเม็งรายและพระเจ้าติโลกราชซึ่งเป็นเหลนปู่ อาณาเขตตั้งแต่เมืองเชียงรุ่ง (ยูนนาน), เมืองเชียงตุง (รัฐฉาน), เมืองเชียงแสน, เมืองลำพูน-เมืองลำปาง (อดีตรัฐหริภุชไชย) และสามารถผนวกนครรัฐพะเยาหรือพายัพเดิมชื่อเมืองภูกามยาวก่อตั้งพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นเมืองของพญาเจ้าเมืองซึ่งเป็นลูกหลานของขุนเจือง-ขุนลอ นอกจากนี้ดินแดนของล้านนายังได้เมืองแพร่, เมืองน่าน, เมืองตากและสามารถ

ซึ่งเมืองเซียงหรือเมืองศรีสัชชาลัยซึ่งเป็นเมืองของสุโขทัยจนมีสงครามใหญ่ที่ยาวนานกับอยุธยาในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ

อาณาจักรล้านนาสิ้นสุดลงเมื่อเสียเมืองให้กับพม่าในสมัยบุเรงนองตรงกับพ.ศ.2107 ถือเป็นกาลสิ้นสุดของราชอาณาจักรล้านนาที่เคยยิ่งใหญ่ไม่สามารถกลับมาเป็นรัฐอิสระ ภายหลังจากนั้นตกเป็นประเทศราชของอาณาจักรกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ฯ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) และต่อมาเมื่อพ.ศ.2442 ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) แต่การรวมประเทศสำเร็จได้จริงเป็นมณฑลภายใต้อาณาจักรเมื่อพ.ศ.2468 (ปีสุดท้ายของรัชกาลที่ 6) โดยเจ้าแก้วแว้วร์รัฐเป็นเจ้าเมืองคนสุดท้ายของเชียงใหม่

3) กลุ่มรัฐไทยสยาม : สุโขทัย-สุพรรณบุรี-ละโว้-อโยธยา

ผู้เขียนเจตนาที่จะระบุงุณโราณในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-แม่น้ำป่าสักและกลุ่มแม่น้ำยมไว้ในกลุ่มเดียวกัน เพราะการพัฒนาการของรัฐเหล่านี้มีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติผ่านการแต่งงานมากกว่าเป็นประเทศราชถึงจะมีการรบกันบ้างเป็นบางครั้งแต่เป็นการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองมากกว่าแย่งชิงพื้นที่ (คล้ายกับการรัฐประหารในปัจจุบัน)

แคว้นสุโขทัย-ศรีสัชชาลัย เป็นที่รู้จักในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 18 แต่เรื่องราวสามารถย้อนหลังไปถึงศตวรรษที่ 16 จากงานศึกษาของนักวิชาการประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ทำให้ภาพของรัฐสุโขทัยอาจไม่ได้เป็นอาณาจักรขนาดใหญ่อย่างที่เข้าใจแต่เป็นเมืองหน้าด่านและสถานีการค้ารวบรวมสินค้าทางเหนือของรัฐละโว้ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรหรือนครธม จากศิลาจารึกหลักที่ 2 พบที่วัดศรีชุมกล่าวว่า “พ่อขุนผาเมืองแห่งเมืองศรีสัชชาลัย” เขมรเรียก “กมรเตงหรือพญาผาเมือง” เมืองศรีสัชชาลัยหรือเซียงเป็นเมืองคู่แข่งกับสุโขทัยได้รับพระราชทานนางสิงขรมหาเทวีราชธิดาพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นมเหสีและพระขรรค์ชัยศรี (คล้ายดาบอาญาสิทธิ์ในการครองเมือง) พร้อมได้พระนามแบบเขมรโบราณ “กมรเตงอัญศรีบดินทราทิตย์” ซึ่งต่อมากษัตริย์องค์แรกของรัฐสุโขทัยพ่อขุนบางกลางหาวได้ใช้ชื่อแบบเขมร “ศรีอินทราบดินทราทิตย์” ครองราชย์พ.ศ.1792 เป็นการเริ่มสุโขทัยยุคใหม่ มีการกล่าวว่าสุโขทัยเป็นที่มาของสยามหรือจีนเรียกว่า “เสียม” แต่การศึกษาของนักประวัติศาสตร์ชั้นนำในยุคหลังเห็นว่าจะเป็นการเข้าใจผิดของจีนที่คิดว่านครรัฐสุพรรณบุรีคือนครรัฐสุโขทัย

เรื่องราวความเป็นมาของแคว้นสุโขทัยซึ่งมีหลักฐานทางโบราณคดีก่อนยุคพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ย้อนลงไปได้อีก 1 ศตวรรษมีความเชื่อมโยงกับอาณาจักรพระนครอยู่ก่อนหน้านี้อันแล้ว พ่อขุนรามคำแหงน่าจะเป็นช่วงรุ่งเรืองที่สุดของรัฐสุโขทัยและอีกช่วงหนึ่งสมัยพญาลิไทย้ายศูนย์กลางมาอยู่ที่เมืองพิษณุโลกและสร้างพระพุทธรูปชินราช สำหรับกษัตริย์องค์สุดท้ายของนครแคว้นสุโขทัยก่อนผนวกกับอาณาจักรอยุธยาเต็มรูปแบบด้วยการยกเลิกกษัตริย์อยู่ในช่วงสมัยพระยาบรมपालธรรมราชา (ประมาณพ.ศ.1981) จากข้อมูลที่ได้รับรู้ใหม่ไปในทางที่ว่าสุโขทัยอาจเป็นเพียงรัฐขนาดย่อมเป็นเมืองหน้าด่านของนครรัฐละโว้และอโยธยาอาจต้องมีการเปลี่ยนความคิดใหม่ว่าดินแดนสุโขทัยจากจารึกหลักที่ 1 ที่กล่าวไว้ว่าดินแดนจรดเมืองเมาะตะมะ (มอญ) บ้างว่าไปถึงเมืองหงสาวดี ทางใต้ยาวไปถึงนครศรีธรรมราชซึ่งพื้นที่ทับซ้อนกับรัฐอโยธยาและบางแห่งทับซ้อนกับรัฐล้านนา ปัจจุบันนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่กังขาว่าศิลาจารึกหลักที่ 1 อาจไม่ได้จัดทำขึ้นในยุคสุโขทัยเพราะอักษรต่างจากหลักอื่นๆ และอักษรคล้ายกับ

ต้นรัตนโกสินทร์ มีการกล่าววาศิลาจารึกหลักที่ 1 มีการจัดทำภายหลังเนื่องจากเหตุผลทางการเมืองในยุคล่าอาณานิคมที่ต้องการระบุพื้นที่อาณาเขตประเทศให้ชัดเจน เป็นเรื่องทีละเอียดอ่อนเปลี่ยนแปลงมุมของประวัติศาสตร์และความเชื่อของท้องถิ่น สำหรับผู้ที่สนใจสามารถไปสืบค้นศึกษาเพิ่มเติมได้

นครรัฐละโว้ หรือลพบุรี คนไทยส่วนใหญ่รู้จักละโว้หรือเมืองลพบุรีจากละครยอดฮิต “บุพเพสันนิวาส” เป็นช่วงที่ละโว้เป็นเมืองหลวงแห่งที่ 2 ของอยุธยาในสมัยพระนารายณ์มหาราช เป็นนครรัฐโบราณเก่าแก่สุดของภาคกลางย้อนหลังไปถึงศตวรรษที่ 11-12 เป็นอารยธรรมแบบมอญ-เขมรใช้อักษรปัลลวะแบบอินเดียตอนใต้มีการพบจารึกอยู่หลายแห่งทำให้รู้ว่าเป็นเมืองที่นับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน บางเอกสารระบุว่าเมืองหลวงของรัฐทราวดีแต่บางตำราก็ระบุว่าศูนย์กลางอยู่ที่นครปฐม ต้องเข้าใจว่าการเป็นศูนย์กลางของนครรัฐในอดีตซึ่งเป็นรูปแบบเครือญาติไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับว่าเมืองใดในช่วงใดมีอำนาจเหนือกว่า รัฐละโว้ในสมัยทราวดีรุ่งเรืองบางครั้งเรียกว่า “ละโว้โยทียา” ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงศตวรรษที่ 15 ยุคทราวดีเสื่อมสภาพทำให้ละโว้กลายเป็นเมืองร้างปกคลุมด้วยป่า หลังจากนั้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมาอาณาจักรพระนครหรือเขมรโบราณได้ขยายอิทธิพลเข้ามาปกครอง

จากจารึกปราสาทพิมานอากาศระบุว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงให้ “เจ้าชายนฤปดินทรวรมัน” โอรสองค์หนึ่งมาเป็นเจ้าครองเมืองละโว้และถือเป็นเมืองเอกหรือเมืองลูกหลวงของอาณาจักรพระนครหลวง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของละโว้ในฐานะเมืองหน้าด่านและเมืองการค้าเชื่อมโยงกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หลังจากพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สิ้นพระชนม์รัฐละโว้แยกตัวเป็นอิสระแต่ยังถือว่าสืบเชื้อสายมาจากเมืองพระนครหลวง มีการติดต่อค้าขายกับจีนเรียกว่า “แคว้นหลอหู” โบราณสถานที่ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองขอมโบราณของละโว้ เช่น พระปรางค์สามยอด ความเชื่อมโยงเมืองละโว้มีไปถึงดินแดนทางใต้ เช่น เพชรบุรีหรือพริบพรี รวมถึงนครศรีธรรมราชและเมืองไชยา ปรางค์หลักฐานจารึกมากมายและโบราณสถานศิลปะขอม อาจเป็นได้รัฐอโยธยาเป็นปากทางในการค้าขายทางเรือเชื่อมโยงอ่าวไทยให้กับรัฐละโว้ นักประวัติศาสตร์บางส่วนเชื่อว่ารัฐอโยธยาเป็นเมืองเดียวกันกับละโว้ใช้ภาษาและอารยธรรมแบบเขมรโบราณด้านศาสนาเป็นพุทธมหายาน ละโว้หรือลพบุรีในปัจจุบันยังคงสภาพเป็นเมืองตั้งแต่ยุคทราวดีต่อเนื่องถึงอาณาจักรพระนครหลวงที่สุคร่วมกับรัฐสุพรรณบุรีและสุโขทัยสถาปนาอาณาจักรอยุธยา

นครรัฐสุพรรณบุรีหรือ “พันธุบุรี” และนครรัฐอโยธยา อยู่ในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้นและเป็นนครรัฐก่อนยุคกรุงศรีอยุธยาที่ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.1893 ก่อนอื่นมาทำความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐอโยธยาชื่อเต็มเรียกว่า “อโยธยาศรีรามเทพนคร” เป็นการรวมสองนครรัฐคืออโยธยากับเมืองศรีเทพซึ่งอยู่ในกลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนมีโบราณสถานรวมยุคสมัย จากชื่อบ่งบอกอยู่แล้วว่าเป็นรัฐอินดูนิกายไวยณพที่บูชาพระวิษณุ เมืองอโยธยาของอินเดียเป็นเมืองของพระรามในตำนานรามเกียรติ์เมืองอาจตั้งอยู่ที่หนองโสนหรือบึงพระรามจังหวัดอยุธยาในปัจจุบันหรืออาจอยู่บริเวณวัดใหญ่ชัยมงคลซึ่งเป็นวัดสร้างก่อนสถาปนาอยุธยา ปัจจุบันเป็นที่รับรู้ว่ารรัฐสุพรรณบุรี และรัฐอโยธยามีความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านการแต่งงานที่สลับซับซ้อนมาช้านาน ขณะเดียวกันรัฐสุพรรณบุรียังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับรัฐสุโขทัยทางเหนือและรัฐทางใต้ เช่น เพชรบุรีและนครศรีธรรมราชจนไปถึงสงขลามีการพัฒนาาร่วมกันมาอย่างช้านาน

โตนเลสาบ (เมืองเสียมเรียบปัจจุบัน) โดยสถาปนาเมืองพระนคร เรียกว่า “นครศรีโยธยา” มีปราสาทพนมบาแค็งเป็นศูนย์กลางเรียกว่า “เมืองพระนครยุคที่ 1”

เมืองพระนครยุคที่ 2 หลังจากนครศรีโยธยาถูกทำลายจากสงครามซึ่งต่อมาพุทธศตวรรษที่ 17 พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (บรมวิษณุ) ได้บูรณะใหม่และสร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลกคือปราสาทนครวัดเพื่อบูชาพระนารายณ์ในลัทธิฮินดูนิกายไวษณพ อาณาจักรเต็มไปด้วยสงครามจนถึงที่รัฐจามปาเข้ามาทำลายและสามารถฟื้นฟูในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งเป็นกษัตริย์เขมรโบราณที่ยิ่งใหญ่ ประมาณปีพ.ศ.1724 ได้ย้ายราชธานีจากปราสาทปาพนมาสร้างปราสาทที่ยิ่งใหญ่คือ “ปราสาทบายน” สถาปนานครหรือ “พระนครหลวง” เป็นสิ่งก่อสร้างมหัศจรรย์ของโลกในเขตประเทศไทยปัจจุบัน “พระเจ้าชัยวรมันที่ 7” เป็นผู้บูรณะปราสาทหินพิมายซึ่งสันนิษฐานเป็นเมืองเกิดของพระมหาราชาและบูรณะปราสาทเขาพนมรุ้ง ให้เป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาเถรวาท นอกจากนี้พระองค์ยังโปรดให้สร้าง “บ้านมีไฟ” หรือที่พักคนเดินทางซึ่งก่อด้วยศิลาและจุดไฟไว้ตามถนนที่วราชอาณาจักรจำนวน 121 แห่งอยู่จำนวนนี้มี 17 แห่งเชื่อมเมืองพระนครกับเมืองพิมาย

นครรัฐอโยธยาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพระนครหลวง

อย่างที่ได้อธิบายไว้ตั้งแต่บทต้นๆ การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ต้องไม่คำนึงถึงแผนที่แสดงอาณาเขตในปัจจุบันมาตอบเรื่องราวในอดีตซึ่งยังไม่มีพรมแดน การเข้าใจประวัติศาสตร์จึงต้องไม่มีอคติและตัดขาดนิยามออกไปหลายจังหวัดในประเทศไทยเคยเป็นรัฐอิสระแม้แต่ล้านนาและ 3 จังหวัดภาคใต้ ก็เพิ่งมารวมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยไม่ถึง 100 ปี ในสมัยล้านนาเรียกคนแถบอโยธยาและสุพรรณบุรีว่าเป็นชนชาติขอมแม้แต่เมืองละโว้คนเมืองเหนือเรียกว่า “เมืองกัมโพชน” ซึ่งหมายถึงเมืองกัมพูชาหรือกัมพูช อาจกล่าวได้ว่าเมืองพระนครหรือภายหลังเรียกนครหรือเมืองพระนครหลวงเป็นรากเหง้าของบรรพบุรุษของกรุงศรีอยุธยา เมื่อแรกตั้ง มีแนวคิดที่ว่าภาษาที่ใช้ในช่วงต้นก่อนเสียกรุงครั้งที่ 1 อาจพูดภาษาไทย-เขมรก่อนที่จะมีการกวาดต้อนครัวเรือนพิษณุโลก-สุโขทัยซึ่งพูดภาษาไทย-ลาวเข้ามาทดแทนประชากรเดิมที่ถูกพม่าเทครัวไปกรุงหงสาวดี ปัจจุบันคำราชาศัพท์ตัวอักษรและคำสะกดรวมถึงชื่อเมืองหลายแห่งของไทยยังคงเป็นภาษาเขมร แม้แต่พระปรางค์ตามโบราณสถานหรือวัดต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นศิลปกรรมของเขมร (พระธาตุเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าเป็นศิลปกรรมขอมทางเหนือและอีสาน ขณะที่เจดีย์เป็นศิลปกรรมของภาคกลางและพม่าเป็นสถาปัตยกรรมของลังกาค่ายระฆังคว่ำแต่เจดีย์ของไทยจะมีการก่อยอดแหลม)

ด้านความสัมพันธ์นครรัฐไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสักกับเมืองพระนคร ความสัมพันธ์เป็นลักษณะเกื้อกูลเท่าที่ศึกษาไม่มีจารึกทั้งของเขมรและของไทยที่ระบุว่ามีการรุกรานจากเมืองพระนคร อีกทั้งศิลาจารึกต่างๆ ที่นครวัดและนครหรือปราสาทต่างๆ ไม่มีรูปสลักของการทำสงครามระหว่างกันแต่กลับมีรูปของคนสยามอาจเป็นคนละโว้หรืออโยธยาอยู่ในขบวนทัพของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไปรบกับอาณาจักรจามปา อนุมานได้ว่าในช่วงยุคนั้นรัฐต่างๆ บนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักอาจเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพระนครโดยมีเมืองละโว้เป็นเมืองเอกหรือเมืองลูกหลวง ในทางกลับกันมีเรื่องราวที่รัฐอโยธยาและละโว้ไปรุกรานเมืองต่างๆ เช่น ทริปุณไชยหัวเมืองเหนือต่างๆ รวมถึงนครศรีธรรมราช

นครรัฐไทยในอดีตกับเขมรเมืองพระนครมีความสัมพันธ์ในลักษณะเกี่ยวเนื่องทางการค้า ศิลปะ-วัฒนธรรมผ่านการแต่งงานสลับขั้วอำนาจในหมู่ญาติ ประจักษ์พยานเห็นได้จากโบราณสถานขนาดใหญ่ที่อยู่ลึกไกลจากเมืองพระนครในประเทศไทยมีโบราณสถานของเขมรยุคเมืองพระนครและเก่าแก่มากกว่า 300 แห่ง โดยเฉพาะจังหวัดอีสานตอนใต้เป็นแหล่งอารยธรรมของอาณาจักรเขมรโบราณ เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ (ประมาณศตวรรษที่ 15), ปราสาทสด๊กก๊อกธม จังหวัดสระแก้ว (พ.ศ.1595), ปราสาทหินพิมาย จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ.1655), ปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา (พุทธศตวรรษที่ 15 ในสมัยแคะแค้น - บาแค้น) นอกจากนี้ยังมีปราสาทภูมิโปน จังหวัดสุรินทร์, พระปรางค์สามยอดจังหวัดลพบุรี ฯลฯ

ที่กล่าวนี้ยกมาเป็นสังเขปเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีโบราณสถานขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ทุนทรัพย์-ทรัพยากรและแรงงานจำนวนมากในการก่อสร้าง คำถามว่าหากไม่ใช่แผ่นดินเดียวกันทำไมกษัตริย์เขมรโบราณจึงต้องไปสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ในอาณาเขตซึ่งไม่ใช่เมืองของตนเอง การมีศาสนสถานสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ต้องมีผู้คนจำนวนมากเข้ามาบูชา-สักการะ เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้งอาจต้องเป็นผู้นำรัฐเป็นผู้ทำพิธีเพื่อความสิริมงคลของบ้านเมือง คล้ายการเปลี่ยนเครื่องทรงประจำฤดูของพระแก้วมรกตในประเทศไทย โบราณสถานเหล่านี้ในอดีตจำเป็นต้องมีพราหมณ์และข่าวดำจำนวนมากดูแล สถานที่เหล่านี้ต้องอยู่คู่กับเมืองคล้ายกับวัดสำคัญจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย ในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นบ้านเมืองของเขมรโบราณบนแผ่นดินไทยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

อาจอนุมานได้ว่าดินแดนในเมืองพระนครกับนครรัฐไทยในอดีตอาจเป็นบ้านเมืองร่วมกัน ไม่ใช่เมืองส่งบรรณาการหรือประเทศราชที่ได้มาจากการรุกรานด้วยกำลังทหาร อีกทั้งคงไม่มีใครไปลงทุนก่อสร้างปราสาทขนาดใหญ่ในพื้นที่ซึ่งไม่ใช่ของตนเอง แม้แต่กรณีศึกษาสยามประเทศสมัยต้นรัตนโกสินทร์ได้ปกครองอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) และอาณาจักรล้านนารวมถึงเขมรมาเป็นประเทศราชแต่ไม่พบการก่อสร้างขนาดใหญ่รวมถึงก่อสร้างวัดสำคัญในประเทศเหล่านั้น ที่กล่าวนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานส่วนตัวขาดหลักฐานบ่งชี้ทางวิชาการ

ปราสาทเขาพนมรุ้ง

ปราสาทสด๊กก๊อกธม

ปราสาทเขาพิมาย

เส้นทางเชื่อมโยงเมืองพระนคร-นครรัฐไทย

มีข้อปุจฉาถกเถียงซึ่งยังหาข้อสรุปไม่ได้ว่าโบราณสถานและปราสาทหินขนาดใหญ่จำนวนมากในจังหวัดต่างๆ ทั้งภาคอีสานและภาคกลางซึ่งก่อสร้างอย่างน้อยพุทธศตวรรษที่ 15 จนไปถึงพุทธศตวรรษที่ 18 ทำได้อย่างไรในยุคที่การคมนาคมและเทคโนโลยีแทบไม่มี การก่อสร้างระยะทางที่ยาวเป็นพันกิโลเมตรเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากร การเคลื่อนย้ายหิน วิศวกร และการใช้แรงงานรวมถึงการขนส่งวัสดุ-อุปกรณ์ต่างๆ ระยะทางจากเมืองพระนคร

ซึ่งปัจจุบันอยู่เหนือทะเลสาบใหญ่ของเขมรที่จังหวัดเสียมเรียบห่างจากชายแดนสระแก้วไม่น้อยกว่าประมาณ 150-160 กิโลเมตรและหากเข้าไปถึงบุรีรัมย์หรือพิมายประมาณ 400-500 กิโลเมตร ได้ศึกษาจากเอกสารต่างๆ พออนุมานเส้นทางที่ใช้ในอดีตเมื่อ 8-9 ศตวรรษที่ผ่านมา ขอยกตัวอย่างบางเส้นทางดังนี้

- 1) **เส้นทางเมืองพระนคร-ประจันตคาม-อโยธยา** เป็นพื้นที่ราบทางเกษตรมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันจาก โตนเลสาบลงมาทางใต้ผ่านจังหวัดบันเตียเมียนเจยปัจจุบันคือจังหวัดศรีโสภณ (กัมพูชา) ข้ามชายแดน ช่วงอรัญประเทศผ่านเมืองค่ายพระตำบ-เมืองวัฒนานคร (สระแก้ว) - ประจันตคาม (ปราจีนบุรี) - เมืองบางคาง-ด่านหนุมานหรือปัจจุบันเรียกว่ากบินทร์บุรีตัดเข้านครนายกจนถึงอโยธยาและละโว้ เส้นทางนี้พระนเรศวรมหาราชเคยใช้เป็นเส้นทางเดินทัพไปทำลายเมืองละแวก
- 2) **เส้นทางเมืองพระนคร-ตาพระยา-บุรีรัมย์** เส้นทางจากเมืองพระนครซึ่งมาทางตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน เมืองภูมิโกฟเข้าทางด่านตาพระยา (จังหวัดสระแก้ว) และมีด่านจารึกหรือจากุกซึ่งเป็นเมืองด่านของ เขมรโบราณมาอย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15 เป็นพื้นที่สมรภูมิมหาหลายยุคหลายสมัยจนถึงยุคเขมร แดง หลังจากนั้นอาจเรียกชายแดนไทย-กัมพูชาในปัจจุบันไปจนถึงจังหวัดสุรินทร์ซึ่งมีโบราณสถาน มากมาย เช่น ปราสาทพระวิหารหรืออาจผ่านเมืองนางรองเข้ามายังปราสาทพนมรุ้ง (บุรีรัมย์) จากตรงนี้ สามารถแยกไปเมืองโคราชยังมีปราสาทพนมวัน หรือใช้เส้นทางวกเข้าเมืองละโว้เชื่อมต่อกับแม่น้ำป่าสัก ไปจนถึงเมืองอโยธยา จากโคราชยังสามารถเชื่อมไปเมืองพิมายซึ่งมีโบราณสถาน เช่น ปราสาทพิมาย อีกทั้งมีเส้นทางที่จะเชื่อมต่อกับแหล่งโบราณสถานที่เมืองอุดรเมียนเจย
- 3) **เส้นทางทางน้ำจำปาสัก-เมืองพระนคร** เป็นเส้นทางที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกที่ใช้ในการออกทะเลของ เมืองพระนครและพระนครหลวงเมื่อกว่า 8-9 ศตวรรษที่ผ่านมา จากแขวงจำปาสักทางตะวันออก สามารถเข้าเวียดนามตอนใต้ซึ่งยุคนั้นเป็น “อาณาจักรจามปา” หากมาทางตะวันตกผ่านเมืองปากเซใช้ เส้นทางแม่น้ำมูลผ่านเมืองอุบลราชธานี, ศรีสะเกษ, สุรินทร์, บุรีรัมย์มีซึ่งเส้นทางหลายทางมายังทาง เหนือของเมืองพระนคร จากจารึกดังกล่าวว่าเมืองพระนครใช้เส้นทางผ่านเมืองพระตะบองเข้าเมือง ไพลินมาออกทะเลที่เมืองจันทบุรีและเมืองระยองซึ่งภาคตะวันออกของไทยมีโบราณสถานศิลปะขอม จำนวนมาก นอกจากนี้มีเส้นทางทางน้ำข้ามโตนเลสาบลงมาทางใต้มีสาขาแม่น้ำโตนเลสาบผ่านเมือง ละแวก เมืองอุดงค์ ซึ่งสามารถเชื่อมกับสาขาแม่น้ำโขงและ/หรือใช้เส้นทางบกลงมาทางใต้สู่เมืองกำปอต ซึ่งเป็นเมืองติดทะเลอ่าวไทยปัจจุบันคือเมืองสีหนุวิลล์ซึ่งเป็นท่าเรือหลักของประเทศกัมพูชา
- 4) **เส้นทางเดินทัพกรุงเทพ-พนมเปญ (สมัยรัชกาลที่ 3)** เป็นเส้นทางทั้งทางน้ำผสมทางบกซึ่งมีการ ก่อสร้างใหม่เพื่อลดเวลาการเดินทางและยุทธปัจจัยซึ่งแต่เดิมใช้ทางบกเป็นหลักโดยมีการขุดคลองจาก คูเมืองกรุงเทพฯ ไปเชื่อมออกแม่น้ำบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทราระยะทางประมาณ 72 กิโลเมตร โดยเส้นทางเริ่มจากการขุดคลองต่อจากคลองผดุงกรุงเกษมเรียกว่า “บางขนาก” หรือคลองแสนแสบ เพี้ยนมาจากคำว่า “เซนแญป” เป็นภาษามลายูแปลว่าคลองเจียบสงบ เข้าใจว่าแรงงานขุดส่วนใหญ่ กวาดต้อนจากหัวเมืองมลายู เส้นทางขุดผ่านทุ่งบางกะปิซึ่งในอดีตเป็นท้องนาแปลงใหญ่ด้านตะวันออก

ของกรุงเทพฯ ในส่วนนี้บางที่เรียกว่า “คลองบางกะปิ” ผ่านคลองตันในปัจจุบัน-หัวหมาก-วัดเทพศิลา (ถนนรามคำแหง) ผ่านท่าน้ำบางกะปิ (ปัจจุบันใกล้เดอะมอลล์) ออกแม่น้ำบางปะกงที่อำเภอ บางชุนาก

หลังจากนั้นใช้เส้นทางแม่น้ำบางปะกงทวนน้ำเข้าไปปากน้ำ “โยทะกา” ซึ่งเป็นจุดบรรจบของ แม่น้ำนครนายกกับแม่น้ำปราจีนบุรีกลายเป็นแม่น้ำบางปะกง จากนั้นมาขึ้นบกที่ด่านกบแจะต่อมา เปลี่ยนเป็นเมืองประจันตคาม ผ่านด่านหนุมานต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองกบินทร์บุรีข้ามแควพระปรังที่เมือง ทุ้งแขกต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองวัฒนานคร เส้นทางเข้าเขมรผ่านบ้านหินแร่ต่อมาเปลี่ยนเป็นเมือง อรัญประเทศผ่านสู่เมืองบันเตยเมียนเจย (ศรีโสภณ)-พระตะบอง-โพธิสัตว์-กำปงชนัง-โอดังก์-พนมเปญ ซึ่งมีเส้นทางไปเชื่อมกับเวียดนามตอนใต้ได้หลายทาง

เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ใช้ในการทำสงครามระหว่างไทยกับเวียดนามที่เรียกว่า “อานัมสยาม ยุทธ” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้มอบหมายให้พระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพใหญ่ไปรบกับญวนที่คนไทยเรียกว่า “อานัม” เป็นสงครามใหญ่สุดรบนอก ประเทศที่ไม่ใช่เขมรและลาวเป็นสงครามใหญ่เทียบเท่าหรือมากกว่าสงครามบุหงสาวดีในสมัยพระ นเรศวร ใช้ทั้งทัพบกและทัพเรือระหว่างพ.ศ.2376-2390 เกณฑ์กองกำลังทั้งจากหัวเมืองเหนือ-หัวเมือง ภาคใต้-หัวเมืองมลายูและประเทศลาวใช้เวลาถึง 14 ปีส่วนใหญ่เป็นการรบกับญวนในดินแดนเขมร ในช่วงต้นกองทัพไทยข้ามแดนไปในเขตเวียดนามสมรภูมิใหญ่คือบริเวณเมืองท่าเตียนหรือเมืองบันทาย มาศและการยุทธนาวีทางเรืออยู่ที่เมืองโชดักคนไทยเรียก “โชฎุก” จังหวัดอานซาง ซึ่งไทยตั้งใจจะบุกเข้าไปถึงเมืองไซ่ง่อนแต่ต้องถอยร่นเข้ามารบในแดนกัมพูชา ที่สุดมีการตกลงสงบศึกโดยญวนยอมรับว่าเขมร ส่วนใน (เสียมเรียบ-ศรีโสภณ-พระตะบอง) เป็นของไทยส่วนดินแดนเขมรส่วนนอกเป็นรัฐบรรณาการ ร่วมกัน

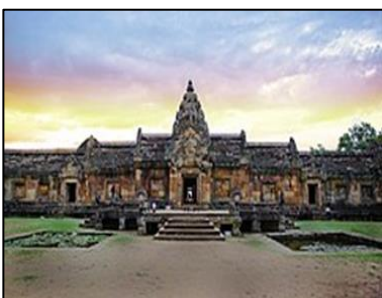
กษัตริย์สำคัญของเมืองพระนครที่เกี่ยวข้องกับสยามในอดีต

1. จิตรเสนหรือศรีมหันทรารมณ์แห่ง “เมืองเจนละ” อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นบรรพชนของคนเขมร โบราณและคนอีสานได้รวมถึงลาวตั้งแต่เวียงจันทน์จนถึงลาวตอนใต้
2. พระเจ้าโยศวรรมันที่ 1 ครองราชย์พ.ศ.1432-1453 เป็นผู้สร้างเมืองพระนครและนครวัด มีบารายสระน้ำ ขนาดใหญ่โดยมีปราสาทพนมบาแค็งเป็นศูนย์กลางศาลาหลักธิดีร์มูรติบูชาพระศิวะ-พระวิษณุ-พระพรหม
3. พระเจ้านเรนทราทิตย์ อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 เป็นผู้สร้างปราสาทเขาพนมรุ้ง ได้เคยเข้าร่วมรบกับ กองทัพของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ในการรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่น จากศึกสงครามนเรนทราทิตย์คง ได้รับความดีความชอบเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ปกครองแถบเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งอยู่ ภายใต้อำนาจของราชวงศ์มหิธรปุระ

4. พระเจ้าอู่ทยทิตยวรมันที่ 2 อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 (พ.ศ.1595) เป็นผู้สร้างปราสาทสติกก้อกรม จังหวัดสระแก้ว แปลว่า “ป่าต้นกก ก่อใหญ่” เดิมเรียกว่าปราสาทเมืองพร้าวแต่ชื่อที่อยู่ในจารึกคือ “ภัทรนิเกตนะ” แปลว่าเมืองที่ร่มเย็นเป็นสุข
5. พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ปลายพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นผู้สร้างปราสาทหินพิมาย เป็นปราสาทหินทรงขอมโบราณแบบบาปวนเพื่อใช้เป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ต่อมาเปลี่ยนเป็นพุทธศาสนานิกายมหายาน
6. พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ครองราชย์พ.ศ.1724-1761 เป็นผู้สร้างนครธมและปราสาทบายนที่กลายเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก กษัตริย์องค์นี้ได้มอบพระราชธิดานางสิงขรเทวีให้กับขุนผาเมือง (ศรีสีขณาลัย-สุโขทัย) และมอบพระขรรค์ชัยศรี โดยมีสิ่งก่อสร้างแบบยุคพระนครหลวงมากมายที่อยู่ในประเทศไทยปัจจุบัน
7. พระเจ้าธรรมโศกราช (พ.ศ. 1974) เป็นกษัตริย์สุดท้ายที่ครองราชย์อยู่ที่อาณาจักรเมืองพระนครเนื่องจากถูกกรุงศรีอยุธยาเข้าทำลายในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยาเป็นการสิ้นสุดเมืองพระนคร
8. เจ้าพระยาญาติหรือพระบรมราชาที่ 2 ได้ทำการอพยพเมืองหลวงเพื่อหนีกองทัพไทยที่เข้าทำลายพระนครหลวงหรือนครธม เมื่อปีพ.ศ.1975 เจ้าพระยาญาติได้สร้างเมืองใหม่อยู่บนแม่น้ำสีแพรกคือเมืองจตุรमुख เรียกชื่อว่าพนมเพ็ญจตุรमुखหรือนครจักรจตุรमुख
9. สมเด็จพระราชโองการบรมราชาที่ 4 (พ.ศ.2109-2119) เป็นกษัตริย์เขมรที่ยกทัพไปกวาดต้อนครัวเรือนกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชา คนไทยส่วนใหญ่คิดว่าเป็น “พระสัถยา” แต่เป็นคนละองค์กัน
10. พระศรีสุนทรราชา (พ.ศ.2136) เป็นหลังยุคเมืองพระนครถูกกองทัพอยุธยาทำลายโดยพระนเรศวรมหาราชเข้าตีเมืองละแวกแตกซึ่งในยุคนั้นเป็นเมืองหลวงของเขมร พร้อมทั้งมีการกวาดต้อนผู้คนเขมรตลอดเส้นทางเดินทัพกลับอยุธยาเพื่อทดแทนประชากรที่ถูกพม่ากวาดต้อนช่วงเสียกรุงครั้งที่ 1 ไปจำนวนมาก อาจเป็นสาเหตุทำให้ไม่มีผู้คนที่จะมาดูแลนครวัด-นครธมจนที่สุดเมืองพระนครหลวงก็ถูกทิ้งร้างกลายเป็นป่าถึง 265 ปีจนถึงยุคฝรั่งเศสในสมัยอาณานิคมปี พ.ศ. 2401 อองรี มูโอด นักโบราณคดีเป็นผู้ค้นพบกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในปัจจุบัน

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่บนเขาพนมรุ้ง สร้างโดยพระเจ้าันเรนทราทิตย์ในช่วงศตวรรษที่ 15 เป็นสถานที่บูชาพระศิวะของศาสนาฮินดูลัทธิไศเลนทร์ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ลงมาทางทิศใต้ประมาณ 77 กิโลเมตร ประกอบไปด้วยโบราณสถานสำคัญซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว สูงประมาณ 200 เมตรจากพื้นราบ คำว่า พนมรุ้ง มาจากภาษาเขมร คำว่า วนรุ้ง แปลว่า ภูเขาใหญ่ ปัจจุบันปราสาทหินพนมรุ้งกำลังอยู่ใน

เกณฑ์กำลังพิจารณาเป็นมรดกโลก ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นหนึ่งในปราสาทหินขอมของไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์

ในช่วงแรกปราสาทหินพนมรุ้งยังไม่ใหญ่โตนักต่อมาพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 (พ.ศ. 1511-1544) ได้ทรงอุทิศที่ดิน และข้าทาสถวายเป็นเทวสถานพนมรุ้ง ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 17 นเรนทราทิตย์กษัตริย์แห่งราชวงศ์มหิธรปุระที่ปกครองดินแดนแถบนี้ (ซึ่งเป็นต้นตระกูลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ผู้สร้างนครวัด) ได้สร้างปราสาทแห่งนี้ขึ้นและได้ทรงบำเพ็ญพรตเป็นโยคี ณ ปราสาทพนมรุ้ง มีการบูรณะก่อสร้างต่อเนื่องกันมาหลายสมัยตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-17 และในพุทธศตวรรษที่ 18 พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรพระนครหลวงได้หันมานับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานเทวสถานแห่งนี้จึงได้รับการดัดแปลงเป็นวัดมหายาน

องค์ประกอบและแผนผังของปราสาทพนมรุ้งได้รับการออกแบบให้มีลักษณะเป็นแนวเส้นตรง และเน้นความสำคัญเข้าหาจุดศูนย์กลางคือปราสาทประธานซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านขวาของบันไดทางขึ้นสู่ศาสนสถานมีอาคารที่เรียกว่า พลับพลา อาคารนี้อาจจะเป็นอาคารที่เรียกกันในปัจจุบันว่า “พลับพลาเปลื้องเครื่อง” ซึ่งเป็นที่พักจัดเตรียมองค์ของพระมหากษัตริย์ก่อนเสด็จเข้าสู่การสักการะเทพเจ้าหรือประกอบพิธีกรรมในบริเวณศาสนสถาน ปราสาทประธานซึ่งอยู่ตรงศูนย์กลางของลานปราสาทชั้นใน มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมมณฑปคือห้องโถงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเชื่อมอยู่ทางด้านหน้าที่ส่วนประกอบของปราสาทประธานตั้งแต่ฐานผนังด้านบนและด้านล่าง

ที่บริเวณหน้าบันและทับหลังของปราสาทประธานมีภาพจำหลักแสดงเรื่องราวในศาสนาฮินดู เช่น ศิวนาฏราช (พระศิวะทรงพ้อนรำ) ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ซึ่งมีรูปอวตารของพระนารายณ์ เช่น พระราม (ในเรื่องรามเกียรติ์) หรือพระกฤษณะ มีภาพพิธีกรรมและภาพชีวิตประจำวันของฤาษีเป็นต้น โดยเฉพาะทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ซึ่งเป็นทับหลังที่ถูกขโมยไปเมื่อราวปี พ.ศ. 2503 และได้กลับคืนมาในปี พ.ศ. 2531 กรมศิลปากรได้ทำการ

ซ่อมแซมและบูรณะปราสาทหินพนมรุ้งด้วยการรื้อของเดิมลงมาโดยทำรหัสไว้จากนั้นทำฐานใหม่ให้แข็งแรงแล้วนำชิ้นส่วนที่รื้อรวมทั้งที่พังลงมากลับไปก่อใหม่ที่เดิม ปราสาทหินพนมรุ้งนี้ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อปี พ.ศ. 2475 ต่อมาได้ดำเนินการบูรณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 จนเสร็จสมบูรณ์ ได้มีพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นงานใหญ่ประจำปีในวันที่ 2 - 4 เมษายน (ที่มา : th.wikipedia.org)

อุทยานประวัติศาสตร์สตึกก็อกรม

ตั้งอยู่ที่กิ่งอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ก่อสร้างโดยพระเจ้าอู่ไทยทิพย์วรมันที่ 2 อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 “สตึกก็อกรม” มาจากภาษาเขมรหมายถึงปราสาทที่มีต้นกกใหญ่ “ก็อ” หมายถึงต้นกก “กรม” หมายถึงใหญ่ ชาวบ้านเขมรเรียกว่า “สลือกก็อ” คนไทยเรียกปราสาทเมืองพริ้ว ก่อสร้างเพื่อบูชาพระศิวะตามศาสนาฮินดู

นิกายไศเลนทร์ ก่อด้วยหินทรายและศิลาแลงตามลักษณะศิลปะเขมรแบบบาปวนมีทางเข้าหลักคือโคปุระหรือ ซุ้มประตูด้านทิศตะวันออกสร้างด้วยหินทรายมีคูน้ำรูปตัวยูล้อมปราสาทกว้างราว 20 เมตรยาว 42.5 เมตร ปราสาทนี้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเป็นทิศแห่งพลังแสงสว่างและสิริมงคล ส่วนทิศตะวันตกเป็นทิศแห่งความตาย ปรากฏ ประฐานเปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุล้อมรอบด้วยเสาเป็นปริมณฑลบ่งบอกว่าเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์สูงสุด

ปราสาทแห่งนี้ มีหลักฐานปรากฏในจารึกว่าสร้างขึ้นตามบัญชาของพระเจ้าอู่ทียทิตยวรมันที่ 2 พระโอรสของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ผู้สร้างปราสาทเขาพระวิหาร มีจุดประสงค์เพื่อเป็น “ครูทักษิณ” คือการบูชาคุณแก่พราหมณ์ นามว่า “สทาศิวะ” ผู้ลาสิกขาจากพราหมณ์สู่วรรณะกษัตริย์เป็น “ศรีเชนทรวรมัน” สร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ.1585 ชื่อจริงของปราสาทที่ถูกจารึกไว้คือ “ภัทรนิเกตนะ” หรือ “ภัทรนิเกตัน” แปลว่า ที่อยู่อาศัยร่มเย็นเป็นสุข หลักฐาน อยู่ในศิลาจารึกที่กรมศิลปากรอ่านแปลไว้แล้ว ต้นกำเนิดของลัทธิเทวราชซึ่งไม่มีในอินเดียแต่เป็นลัทธิที่ผสมผสาน ระหว่างความเชื่อจากอินเดียและความเชื่อพื้นเมืองกลายเป็นเรียกลัทธิเทวราช ที่กษัตริย์ไทยถือเป็นเทวดาบางยุคถือเป็นพระโพธิสัตว์ ราชวงศ์ปัจจุบันเป็นอวตารของพระนารายณ์อีกทั้งมีการสถาปนา กษัตริย์ที่สวรรคตแล้วให้เป็น เทวดา ดังเช่นที่พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 สวรรคตแล้วได้พระนามว่าบรมวิษณุโลก พื้นที่แถบนี้ยังเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยง การคมนาคมไปถึงจันทบุรีเป็นทางออกทะเลของเมืองพระนครหลวง

ความสำคัญของบริเวณนี้ต่อประวัติศาสตร์ไทยอีกประการหนึ่งคือเมื่อครั้งพระเจ้าตากโปรดให้เจ้าพระยาจักรี ซึ่งต่อมาคือรัชกาลที่ 1 ยกทัพไปตีเขมร แต่ปรากฏว่าเกิดการจลาจลที่กรุงธนบุรี ทำให้เจ้าพระยาจักรีจึงรอดู สถานการณ์อยู่ที่ “ด่านพระเจดีย์” ซึ่งก็คือแถบปราสาทแห่งนี้ ต่อมา มีขุนนางนามว่าหลวงสรวิชิตหรือเจ้าพระยาพระ คลัง (หน) ลักลอบนำข่าวมาบอก เจ้าพระยาจักรีจึงตัดสินใจยกพลเข้าปราบจลาจลแล้วปราดาภิเษกขึ้นเป็นมาเป็น ปฐมจักรีวงศ์สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ (ที่มา : th.wikipedia.org)

วนอุทยานเขากระโดง

วนอุทยานภูเขาไฟกระโดงหรือภูกระโดงเดิมชื่อ “พนมกระดอง” เป็นภาษาเขมรแปลว่าภูเขากระดองคือเป็น ภูเขาที่มีรูปลักษณะคล้ายกระดองเต่าต่อมาเรียกเพี้ยนเป็นกระโดง ตั้งอยู่ที่บ้านเขากระโดง ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง บุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วมีความสูงประมาณ 265 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางรอบ บริเวณแวดล้อมด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าขนาดเล็กโดยเฉพาะนกนานาชนิดบนเขากระโดง

ยังมีโบราณสถานสมัยเขมรโบราณ, รอยพระพุทธรูปจำลองและพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ชื่อว่า “พระสุภัทรบพิตร” พระพุทธรูปองค์ใหญ่คู่บ้านคูเมืองของชาวบุรีรัมย์ มีขนาดหน้าตักกว้าง 12 เมตร ฐานยาว 14 เมตรภายในพระเศียรขององค์พระมี “พระบรมสารีริกธาตุ” บรรจุอยู่เป็นที่เคารพสักการะของคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปชมทิวทัศน์ของตัวเมืองบุรีรัมย์และไหว้พระเพื่อเป็นสิริมงคล งานประเพณีประจำปี “ขึ้นภูเขาไฟกระโดง” จัดในเดือน 5 สืบทอดต่อกันมายาวนานกว่า 13 ปี

ป่าเขากระโดงเดิมมีพื้นที่ 6,212 ไร่ กรมป่าไม้ได้ประกาศให้เป็นวนอุทยานเขากระโดงเนื้อที่ 1,450 ไร่ เมื่อวันที่ 22 มีนาคมพ.ศ. 2521 ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่7 (นครราชสีมา) พืชพรรณส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่ง และประกอบไปด้วยป่าเต็งรัง เนื่องจากลักษณะดินตื้นและมีหินผสมอยู่มากดินขาดความสมบูรณ์เป็นไม้เล็กถึงกลาง ป่าเต็งรังในเขากระโดงเรือนยอดห่างกันทำให้แดดส่องลงมาถึงพื้นได้มาก พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ เต็ง, รัง, มะกอกเลื่อม, ตะคร้อ ฯลฯ สำหรับไม้พื้นล่างเป็นพันธุ์พืชที่ชอบแสงจำพวกหญ้าชนิดต่างๆ เช่น หญ้าเพ็ก หญ้าคมบาง ในระดับไม้ชั้นรองจะพบไม้พุ่มเบิกนำหลายชนิด เช่น มะขามป้อม, ติ้วขาว, ติ้วแดงและยังมีพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกได้แก่ จามจุรี, ถั้วทม, สนประดิพัทธ์, โพธิ์, มะม่วง, มะขามและยูคาลิปตัส สัตว์ที่พบมากจะเป็นประเภทสัตว์ปีกคือพวกนกต่าง ๆ เช่น นกแอ่นบ้าน นกกินปลีอกเหลือง นกเอี้ยงสาธิต ฯลฯ ซึ่งนกจำพวกนี้สามารถพบได้ง่ายทั่วไปในบริเวณพื้นที่วนอุทยานเขากระโดง ส่วนนกอพยพมากในช่วงฤดูหนาวสำหรับสัตว์ที่สามารถพบได้ในพื้นที่เป็นพวกสัตว์ขนาดเล็กเลี้ยงลูกด้วยนม เช่น กระรอกหลากสีกระรอกบินจิ๋ว (ที่มา : วิกิพีเดีย)

สามารถค้นหาบทความวิชาการของ “ดร.ธนิต โสรัตน์”

ได้ที่ www.tanitsorat.com หรือ Facebook/Tanit.Sorat Tanit.Sorat